

Publication of Association Esprit, Société et Rencontre
Strasbourg/France

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

Volume 5 Issue 8, p. 813-826, December 2012

**AÇLIK, İŞGAL, ÖLÜM VE YUNANİSTAN'DA HAYAT
KURTARAN GEMİLER 1939-1945**

**STARVATION, OCCUPATION, DEATH, AND LIFE-SAVING SHIPS
IN GREECE 1939-1945**

Doç. Dr. Ulvi KESER

*Atılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Atılım Kıbrıs Araştırmaları ve Uygulama Merkezi*

Abstract

Turkish-Greek relations have particularly had a new era of silence, peace and consensus. So as to create such a perfect atmosphere between the above-mentioned countries, foreseeing, serious and peaceful approaches of two great statesmen, Mustafa Kemal Atatürk in Turkey and Eleftherios Venizelos in Greece have been very dominant and influential. Greece would be the country to make mostly use of this period at most, approaching towards the end of 1930's, and Turkey would be the first and the sole country to help Greece as soon as the WWI breaks out while the rest of the world ignores what is happening in Greece. Greece experiences, and is subjected to a period named Great Starvation Period (Megali Limos) subsequent to Italian and then Nazi invasions just after the breaking out of WWII. Taking the death of 3.000 Greek civilians a day and the total number of 3 million in 1941–1942 period into consideration especially in the highly-populated cities such as Athens and Salonika due to the starvation disaster, the tragedy itself is easily understood. It is not the UK or other European countries but only Turkey helping and giving hand to Greece during those tragic days. Turkish charity donated by Turkish postmen, deputies, fishermen, merchants, railway workers and by all manner of Turkish people are transported to Greek people by the varied types and size of the ships, boats, and the yachts up to the end of the WWII. This scientific study focuses on the ships supplying charity food, and equipment with Greece in 1939–1945 period.

Key Words: Greece, Great Starvation Period, Turkey, Kurtuluş, Dumlupınar, Red Crescent.

Öz

Türk-Yunan ilişkileri özellikle 1930'lu yıllardan başlayarak bir uzlaşma ve barış sürecine girmiştir. Böyle bir ortamın yaratılmasında şüphesiz en büyük etken Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk ve Yunanistan'da da Eleftherios Venizelos gibi iki büyük devlet ve siyaset adamının uzak görüşlü ve sağlam yaklaşımlarının büyük etkisi olmuştur. 1930'lu yılların sonuna gelindiğinde bu sıcak ve barış dolu süreçten en çok istifade edecek olan ise Yunanistan olacaktır çünkü savaşın başlamasıyla birlikte bütün dünyanın görmezden geldiği bu ülkeye yardım elini uzatan tek ülke de Türkiye olacaktır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasının hemen ardından önce İtalya'nın, sonra da Almanya'nın işgaline uğrayan Yunanistan tarihe Büyük Açlık Dönemi olarak geçecek bir dönem yaşamaya başlar. Atina ve Selanik gibi büyük kentlerde açlığa bağlı olarak günde ortalama 3.000 kişinin öldüğü ve sadece 1941–1942 döneminde 1.5 milyon Yunan insanının açlıktan hayatını kaybettiği düşünülecek olursa yaşanan felaketin büyüklüğü de ortaya çıkar. Yunanistan'ın en büyük hamisi İngiltere yanında hiçbir ülkenin yardım elini uzatmadığı Yunanistan'a bu kara günlerinde yardım eden tek ülke Türkiye olur. Yunanistan'da bugün unutturulmaya çalışılan, Türkiye'de pek bilinmeyen bu dönemde Türk insanı postacısından demiryolu işçisine, balıkçısından milletvekiline seferber olur ve her türlü deniz araçlarıyla Yunan halkına savaş sonuna kadar yardım gönderilir. Bu çalışma kapsamında Türkiye çıkışlı olmak üzere 1939–1949 sürecinde Yunanistan'a yapılan insani yardımlar gemiler üzerinden aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Büyük Açlık, Türkiye, Kurtuluş, Dumlupınar, Kızılay

Giriş

İkinci Dünya Savaşı, 1 Eylül 1939 günü Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla başlar ve başlangıçta bir "Avrupa savaşı" olarak görünmesine rağmen ideolojik akımların ve dünya egemenliğini ele geçirme yöntemlerinin kışkırttığı aşırı milliyetçilik dalgasıyla dünya kendisini iki kutuplu ve çok boyutlu bir savaş ortamında bulur.(Akşam, 15 Şubat 1940) Yunan hükümeti ise yaşanan nazik durum nedeniyle 13 Haziran 1940 tarihinden itibaren açık denizlerde olan bütün Yunan gemilerinin en yakın Yunan limanına dönmesini isterken (İkdam 13 Haziran 1940) 18 Haziran 1940 gününden itibaren ülkede tüketim malzemelerinin kullanımı konusunda karne uygulamasına geçileceği de bildirilir (İkdam, 13 Haziran 1940 ve Akşam, 17 Haziran 1940). Bu dönemde bir İtalyan denizaltısı ise Elli isimli Yunan gemisini torpille vurup Yunanistan'ı savaşa sokar. Mussolini de 15 Ekim 1940 tarihinde Yunanistan'a taarruz konusunda bir emir yayımlar (Jacobsen 1989:31). 28 Ekim 1940 günü ise İtalya Hitler'in bütün ikazlarına rağmen İtalya'nın Atina Büyükelçisi Kont Grazzi aracılığıyla Yunanistan'a bir ultimatoma verir (Moos 1952:107) ve Yunanistan'ın İngiltere'ye destek sağladığını ileri sürerek Korfu, Girit, Preveze ve Pire limanlarını ister (Hatipoğlu 1997:223). İtalyanlara karşı muazzam bir direniş gösteren Yunanlar aynı başarıyı Almanlara karşı gösteremez ve 24 Nisan 1941 tarihinde Almanlara teslim olur. Almanya'nın Yunanistan'a karşı bir harekâta geçmesinden önce Türkiye de sınırlarında meydana gelen bu olaylara seyirci kalmaz ve bir askeri heyet Arnavutluk cephesindeki muharebeleri yerinde görmek üzere Yunanistan'a gönderilir (BCA.030.18.01.01.94.21.12). 1939–1945 döneminde Yunanistan'ın ve Yunan halkının yaşadığı acılar bütün dünya tarafından sadece seyredilmekle yetinilirken bu ülkeye yardım elini uzatan ve savaş sonrasında da yardımlarına devam eden tek ülke ise Türkiye'dir ve Türkiye Anadolu'da Milli Mücadele'nin bitmesinin hemen 19 yıl sonrasında geçmişi unutup muhtaç ve düşmüş durumdaki komşuya yardımın yollarını aramaya başlar.

Yunanistan'ın İşgal Edilmesi ve Büyük Açlık Dönemi

Almanlar işgalin hemen ardından Atina ve Selanik'in yanı sıra Girit'i (Tabori 1962:30) ve savaşa girmeyerek tarafsızlığını muhafaza eden Türkiye ile en hassas sınırları oluşturan bazı Ege adalarını da kontrol altına alırlar. İtalyanlar ve Almanlara karşı girişilen mücadeleler sonrasında 1940–1941 döneminden başlayarak savaşın tarımsal yıllık üründe ortaya çıkardığı muazzam düşüşle paralel olarak Yunanistan'da özellikle daha işgalin ilk iki yılında neredeyse 300.000 insanın açlık ve sefaletten hayatını kaybettiği 'Büyük Açlık (μεγάλος λιμός)' dönemi de başlar. Bunda Alman askerlerinin daha ilk günlerden başlayarak un, peynir, ekme, et dâhil yiyecek maddelerini toplamalarının, Alman savaş endüstrisinin hammadde ihtiyacının da mağlupların fabrikalarından, maden ve tarlalarından karşılanmasının sonucunda hammadde sıkıntısı ve işsizlik baş göstermesinin, ordu ve devletin gıda stoklarının tükenmesinin de etkileri vardır. Ülkenin verimli topraklarında üretilen pamuk, buğday ve tütün yanında Almanya'nın krom ihtiyacının %30'luk bir kısmı da bu topraklardan sağlanmaya başlanır ve önce muazzam bir işsizlik baş gösterir, hemen arkasından da sanayi üretiminde büyük bir düşüş meydana gelir ve hammadde yokluğundan, donanım ve üretimin neredeyse tamamının ülke dışına çıkarılmasından fabrikalar kapanmaya başlar. Alman askerlerinin işgalin ardından ilk etapta tarım ve çiftçilikle uğraşan 1.770 Yunan köyünü taş üstünde taş bırakmayacak şekilde yakıp yıkması, atlarla katırların %50'sini, eşeklerin %20'sini, büyükbaş hayvanların da neredeyse yarısını telef etmeleriyle tarım ve hayvancılık da sıfırlanır (BCA.030.18.01.01.94.21.12). Durum böyle olunca ekecek tarlası kalmayan, ihtiyaçlarını karşılayacak hayvanlarından mahrum kalan Yunan köylüleri bazen bir eşekle bir öküzü çifte koşmak suretiyle, bazen kendi güçleriyle tarlalarını ekmeye çalışırlar. Ülkede öyle bir kıtlık yaşanır ki ekmekten şeker, etten

süte her şey bir anda yok olur ve ilk günlerde yiyecek satan dükkânların önünde oluşan kuyruklar zamanla ortadan kalkar çünkü satılacak hiçbir şey kalmamıştır (Cumhuriyet, 22 Şubat 1942). Kırsal bölgelerde ve özellikle köylerde açlık o kadar etkili olmamakla beraber Atina, Selanik ve Pire gibi büyük kentlerde hayat artık dayanılacak gibi değildir. Büyük şehirlerde ölüm vakaları o kadar büyük bir artış gösterir ki ölenler mezarlık kalmayınca mal sahipleri topraklarını mezarlık olarak kullanılması için devlete verir (Mt. Adams Sun, 6 Haziran 1942). O güne kadar lüks ve safahat içerisinde yaşamış varlıklı insanlar bile büyük otellerin mutfakları önünde bir parça ekmek bulabilmek için beklemeye başlamıştır (Henderson 1988:28). Yunan devletinin kimsesiz yurtlarında kalanlarla sokaklarda yaşayanlar için açtığı “Soupe Populaire” (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941–1943/9–4) denilen aşevlerinde verdiği gıda yardımıyla günlük kalori ortalaması Temmuz 1941’de 600 kalori iken bu oran Kasım 1941’de 320 kaloriye düşer (Neelsen ve Stratmaan, Mart 2010:7). Bu rakam Aralık 1941’de 250 kaloriye kadar gerileyecektir. Günde 30 gram olarak tespit edilen un istihkakı zamanla sadece 6 gram olur. Şehirlerde yiyecek ot bile kalmadığından insanlar saatlerce yürüyerek dağlara gidip yabani ot toplamaya başlarlar. Yazın sıcak ve kavurucu günlerinden sonra gelen soğuk ve dondurucu günler yakacak sıkıntısıyla birleşince açlıktan perişan insanlar iyice çaresiz kalır ve başta vitamin eksikliği ve yetersiz beslenmeden olmak üzere ciddi hastalıklar ortaya çıkmaya başlar. Yunanistan’da açlık o kadar ciddi ve katlanılmaz boyuttadır ki insanlar çöp tenekelerinin başında “köpeklerin bile tenezzül etmeyeceği kırıntılar için”(Cumhuriyet, 22 Şubat 1942) birbirleriyle kavgaya ederler.

Kent merkezlerinde açlıktan hayatını kaybetmiş insanların cesetleri sıradan bir hadise ve günlük hayatın bir parçası olmuştur. Sokaklar yiyecek ararken hayatını kaybetmiş, çocuklarının ellerinden tutup yiyecek bir şeyler bulmak için dışarıya çıkmış; ancak açlıktan yere yığılmış ve yardım isteyerek can veren insanların cesetleriyle doludur (Diamond, 1947:5). Ülkenin durumu o kadar kötüdür ki ölenlerin şehir dışında kazılan büyük çukurlara gömülmesi de tartışılmaya başlanır (Rowland 2000:107). Hayatını kaybedenler konusunda nasıl bir tedbir alacağını bilemeyen ve ülke kaynaklarının sıfırlanması nedeniyle çaresiz kalan Yunan idaresi tabut yapacak tahta bulamadığından cesetlerin yakılarak imha edilmesi için Yunanistan Hekimler Birliği kanalıyla dini liderlerden müsaade ister (Vatan 19 Kasım 1941). Ne yazık ki ülke işgalin devam ettiği dönemde çok daha kötü ve tahmin edilemeyen durumlarla da karşılaşır (Iatrides 1980:374). Özellikle büyük kentlerde açlıktan ölenlerin sayısı hızla artmaya başlayınca salgın hastalık tehlikesi ve sokaklardan ölüleri toplayacak bir teşkilatlanmanın olmaması nedeniyle kamyonlar ve greyderler devreye girer (Milwaukee Journal 16 Mart 1942). Çöp kamyonlarıyla toplanan cesetler kireçlenen büyük çukurlara doldurulur (KGMA, Feridun Demokan Özel Arşivi, D.1.). Bazı kaynaklara göre Almanların ve İtalyanların tek düşüncesi vardır ve o da “temel yiyecek maddeleri sadece ekmek olan Yunanistan’ı” (Milwaukee Journal 22 Mayıs 1943) tamamen ortadan kaldırmak ve bütün Yunanlıları da öldürmektir (Canberra Times 22 Ocak 1942). Temmuz 1942 itibarıyla yabancı basın organlarına yansıyan rakamlara göre açlık işkencesinden Atina’da her gün ortalama 500 kişi hayatını kaybetmektedir (Chicago Tribune 6 Haziran 1942). Nisan-Mayıs 1942 döneminde Atina’da yapılan bir açıklamaya göre sadece Atina ve Pire’de açlıktan 110.000 kişi ölmüştür ve çocukların durumu yetişkinlerle mukayese edilemeyecek kadar kötüdür (Glasgow Herald 31 Mayıs 1943) ve Atina gibi şehirlerde doğan her 10 çocuktan dokuzunun ilk altı ayını göremediği belirtilir (The Glasgow Herald 31 Mayıs 1943). 1941 Ağustos ayında Atina’da bulunan The Times muhabiri de sokaklarda açlıktan bayılan insanlar bulunduğunu ve Yunanistan’daki açlık tehdidini karşı İngiltere ve ABD’nin önlem alması ve bu ülkeye ivedi yardımda bulunması için elçiliklere yalvardıklarını da belirtir (Times 16 Ağustos 1941). İtalyanlar ve ardından Almanlarla girilen mücadelelerin neticesinde, 1940–1941 döneminden başlayarak savaşın tarımsal yıllık üretimde ortaya çıkardığı muazzam düşüşle paralel olarak Yunanistan’da daha işgalin ilk iki yılında 300.000 insanın açlık ve sefaletten hayatını kaybettiği ve son 50 yılın en soğuk kışının

geçirildiği (KGMA, Feridun Demokan Özel Arşivi, D-1) 1941 yılında Kızıllaç tarafından sokaklarda aç insanlara 800.000 kâse çorba dağıtılır ve 7 yaş üstü 100.000 çocuk için tesis edilen 450 beslenme merkeziyle 74.000 bebek için kurulan 130 bakım merkezinde insanlara derman olunmaya çalışılır (Junod 1951:178). Mart 1942 itibarıyla sadece Atina'da 30-40.000 civarında çocuk ya ailesini açlıktan kaybetmiş ya da açlık nedeniyle aileleri tarafından sokağa terk edilmiş durumdadır ve sokaklardan toplanan bu çocuklar yetimhanelere yetiştirilmeye çalışılmıştır (Spokane Daily Chronicle 18 Mart 1942). Yunan yetkililer ise Almanların savaş stratejisinin mücadeleyle boyun eğdirilemeyen Yunanları açlıkla pes ettirmek olduğunu ileri sürerler (Southeast Missourian 16 Aralık 1941). Bazı kaynaklar ise "Almanların ve mihver güçlerinin hiç silah kullanmadan Yunan halkının inatçı ruhunu kırmak için yapılabilecek şeyleri başardıklarını, açlıktan perişan olmuş gözlerde artık nefret duygusu kalmadığını, yiyecek için umutsuzca bir arayışta olan insanların ruhunda nefrete yer kalmadığını" (Time 9 Şubat 1942) vurgular. Bu öylesine bir felaket dönemi hâline gelecektir ki Atina'da görevli Amerikalı diplomat Burton Berry yaşadıkları sıkıntılı dönemi 'Böylesine refah içerisinde yaşayan, üretken bir şehir nasıl olur da hiçbir fiziki değişiklik yaşamadan perişan ve aç insanlar yurdu hâline gelebilir?' diyerek aktarır (Mazower 1993:23). Bunda "sistemik ve planlı" (Saragosa Herald Tribune 27 Şubat 1942) bir yağma harekâtına girişen Alman askerlerinin un, peynir, ekmek, et dâhil yiyecek maddelerini toplamalarının, Alman savaş endüstrisinin hammadde ihtiyacının da mağlupların fabrikalarından, maden ve tarlalarından karşılanmasının sonucunda hammadde sıkıntısı ve işsizlik baş göstermesinin, ordu ve devletin gıda stoklarının tükenmesinin de etkileri vardır. İşgal altındaki Yunanistan'da yaşadıklarına inanamayan Zakynthos adasından bir Yunan vatandaşı ise sokaklarda 'Allah'ım, beni neden böyle bir ülkeye getirttin? Neden şimdi evimde değilim de bir köpek gibi gece yarısı sokaklarda sürünüyorum? Neden? Neden Allah'ım, ben sana ne yaptım?' (Mazower 1993: 37) diyerek ağlamaktadır.

İlk Yardım Eli ve Kurtuluş Gemisi

Yunanistan'da un, pirinç, yağ, ekmek gibi gıda maddeleri ise artık piyasada değil sadece karaborsada ve son derece fahiş fiyatlarla satılmaktadır (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941-1943/9-4-). Yunanistan hükümeti ise radyolardan yaptığı bir duyuruyla hükümet müsaadesi olmadan hiçbir gıda maddesinin bir yerden başka bir yere nakledilmesinin yasaklandığını bildirir ve açlıktan perişan olmuş Yunanistan'da bu karar büyük yankılar yaratır (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9-4-2). Yunanistan'ın içinde bulunduğu trajik durum ve ülkenin gıda ihtiyacının bir kısmını da olsa karşılayan tarım arazilerinin kullanılamaz durumda olması, ayrıca işgücü kaybı ve devam etmekte olan işgal dışarıdan gelecek insani yardım konusunu gündeme getirir. Tam da bu noktada Yunanistan'a en yakın ülke konumundaki Türkiye Yunanistan için tam anlamıyla can simidi haline gelir. Bütün dünya kendi canının derdine düşmüş ve İngiltere de Almanların eline geçer iddiasıyla Yunanistan'a yardımı reddederken Türkiye'nin gösterdiği tepki ise son derece anlamlı, duygulu ve insancıldır. Yunanistan'dan gelmeye başlayan açlık haberleri Türkiye'de derin yankılar yaratır ve yardım çareleri aranmaya başlanır. Türk milletinin bu konudaki sıcak ve dostane yaklaşımı o dönem gazetelerine de yansır. "Bağımsızlığına, insanca yaşama hakkına canavarca saldırılmış dost bir komşuya" (Milliyet 10 Ağustos 1974), "ölen kardeş bir milletin ıstırabı karşısında" (Vatan 1 Ekim 1941), "felakete uğramış komşumuz Yunanistan'ın" (İkdam 28 Mayıs 1942), "dost ve müttefikimiz" (İkdam 31 Mayıs 1942) "iki komşu memleket, iki kardeş evi" (Vakit 29 Mart 1942) gibi ifadeler esasında geçmişini unutan, geleceğe güvenle bakan Türk milletinin gönül güzelliğini ortaya koyan yansımalarıdır.

“Muhtaceyne tevzi edilmek üzere” (KGMA. K.No.2789, D.No.1943-9-4c-3) Yunanistan'a yapılan ilk yardım faaliyetlerinin başında Yunanistan demiryolları ve denizyolları için gerekli 5.000 ton kömürün Yunanistan'a gönderilmesi gelmektedir (BCA. 030.10.256.723.17-1). Yunanistan'a yapılacak yardımlar konusunda girişimlerin olumlu sonuç vermesiyle karayolunun tehlikeli, uzun ve masraflı olacağı düşüncesiyle Yunanistan'a yardım malzemelerinin vapurlarla gönderilmesi kararlaştırılır. Yardım paketlerinin gemilerle gönderilmesi sırasında savaş nedeniyle atanan delegelerin seçiminde dikkat ve itina gösterilirken yolculuk esnasında izleyecekleri davranışlar açısından da sıkı tedbirler alınır. Gazetecilerle konuşmamaları, teslim edilen yükten başka yük taşımamaları, görüşmelerini resmi kanallarla yapmaları, vapurun kontrolü, karaya çıkışları, kaptan, tayfa ve yolcularla ilişkilerine kadar uymaları gereken hususlar kendilerine önceden verilir. Yunanistan'a yardım konusunda girişimlere başlayan ise sadece Kızılay değildir. Bu konuda inisiyatifi ele alanlar arasında İstanbul'daki balıkçılar, sebze-meyve kabzımalları, gümrükçüler, DDY görevlileri, gazeteciler, belediye çalışanları, Gazeteciler Cemiyeti, TBMM ve parlamenterler, PTT mensupları, üniversiteler ve Türkiye'nin dört bir tarafından Türk vatandaşları bulunmaktadır. Aç vücutlar ve sokaklarda ölen insanlar diyarı Yunanistan'da artık tuzdan kibrite her şey karneyle dağıtılmaktadır (Vatan 20 Kasım 1941). Yunanistan'da yaşananlar Türkiye'de yakından takip edilmektedir ve özellikle Türk basını bu konuda son derece duyarlı davranmaktadır (Cumhuriyet 28 Nisan 1941).

Esasında ilk etapta Yunanistan'a gönderilmesi düşünülen vapur Kurtuluş değil Adana isimli vapurdur; ancak daha sonra bu karardan vazgeçilir (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941-1943/9-4-4) ve Kurtuluş vapurunun Yunanistan'a yardım malzemeleri götürmesine karar verilir. Aynı günlerde 80-120 tonluk Ortaktepe, Alemdar, Muzaffer, Hayat-ı Bahri, Şahin-i Bahri, Yardak ve Hatay motorlarına ilaveten Hüdaverdi ve Köstence gemilerinin de İstanbul'dan Burgaz ve Köstence'ye balık götürmelerine ve açlık çeken insanlara bir nebze de olsa yardımcı olunmaya çalışılır (BCA.030.10.169.173.40). Kurtuluş gemisinden önce de yine Yunanistan'a yardım malzemesi götüren bir yelkenli Türk gemisi 250 ton yiyeceklerle beraber Bozcaada'da fırtınada kazaya uğramış, mukabilinde cam gibi ilk ihtiyaç eşyası ödenmek suretiyle tedarik edilen yardım malzemesi Yunanlılara ulaştırılamamıştır (Vakit 21 Ocak 1942). Yunanistan'a hayat köprüsü olacak Kurtuluş gemisi elim bir kazayla battığı 6. seferine kadar Yunanistan'a yardım götürmeye devam eder. Geminin ilk seferi 13 Ekim 1941 tarihinde İstanbul'dan 403.670 kg. nohut, 404.158 kg. fasulye, 253.270 kg. soğan, 500 sandık yumurta, 300 kg. süt tozu, 10.000 kg. pirinç unu, 1650 kg. kırmızı mercimek unu, 5000 kg. şeker, 5000 kg. muhtelif koli, 38000 kg. lakerda, 18 sandık mercimek komprimesi ve 45 çuval mercimek unu ile başlar (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941-1943/9-4-6) ve 24 Ekim 1941 İzmir'de tamamlanır. Geminin ikinci seferi esasında 27 Ekim 1941 günü 1.700 ton yardım malzemesiyle başlayacaktır (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941-1943/9-4-7) ancak kötü hava şartları nedeniyle gemi bu seferine Çanakkale'den 9 Kasım 1941 günü başlar ve 10 Kasım 1941 günü Pire'ye varır. Geminin yükü arasında 5 ton şeker, 4 ton mercimek unu, 3075 paket mercimek komprimesi, 500 ton bakla, 200 ton nohut, 100 ton fasulye, 350 çuval kuru fasulye, 304 kilo soğan, 20 sandık yumurta, 5 un çuvalı, 114 kilo tuzlanmış balık, 51 ton incir ve üzüm, ayrıca Türk konsoloslukuna bırakılmak üzere 22 parça gıda paketi bulunmaktadır (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941-1943/9-4-8). Ayrıca Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada'dan gönderilmiş 20 ton transit eşya ile 50 ton muhtevası Kızılay yetkilileri tarafından tespit edilemeyen eşya da götürülmüştür. Öte yandan gemide bulunan yardım malzemeleri Alman askerlerinin takındığı son derece sert ve zorlayıcı şartlarda indirilebilmiştir. Bunun sonucu olarak geminin 16 Kasım 1941 tarihinde Pire'den ayrılması gerektiğinden ambarlardaki 25 ton kuru fasulye ile 100 ton kuru soğan ise boşaltılamaz ve gemi bu yüküyle Pire'yi terk etmek zorunda kalır. Kurtuluş vapurunun üçüncü seferi ise 24 Kasım 1941 günü toplam 1.800 tonluk yardım malzemesiyle gerçekleştirilir ve 26 Kasım 1941 Çarşamba günü saat 16.40'da Pire'ye varılır. Geminin bu

seferinde 273 ton çuval içerisinde soğan, 24 ton dökme soğan, 168 ton patates, 582 ton dökme nohut, 393 ton dökme nohut, 80 sandık yumurta, 90 fiçı tuzlu balık ve İspanya sefaretine gönderilen 2 yardım kolisi bulunmaktadır (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941- 1943/9-4-9). Ayrıca geminin ikinci seferinden arta kalan 120 ton kuru soğan ile 30 ton dökme fasulye de Yunanistan'a gönderilmiştir. Gemi bu seferini tamamlayıp 4 Aralık 1941 Perşembe günü Pire'den hareket eder ve 6 Aralık 1941 günü İstanbul'a gelir (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941- 1943/9-4-9). Böylece Kurtuluş gemisinin yardımları perişan durumdaki Yunanlar için tam bir cankurtaran simidi olur. Yunanlar bu yardımlardan o kadar etkilenirler ki Pire'de en işlek caddelerden birisine geminin resmini astıkları gibi Atina caddelerinden "en güzel birisine" Yunan Basın Birliği tarafından başlatılan girişim sonrasında (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941- 1943/9-4-10) Kurtuluş ismi verilir (Vakit 19 Ocak 1942). Bazı Yunanlar ise harpten sonra bu felaket günlerinin yegâne hatırası olarak geminin satın alınmasını ister (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941- 1943/9-4-10). Yunanistan'a yaptığı yardım seferlerine devam eden Kurtuluş gemisinin Pire'ye 4. seferi kötü hava koşulları nedeniyle önce 3-5 Aralık 1941 tarihine ertelenir (BCA.030.10.171.185.20) ancak gemi bu sefere belirtilen tarihte değil, 12 Aralık 1941 günü başlar ve 428 ton fasulye, 812 ton nohut, 180 ton soğan, 300 ton patates, 60 ton lakerda, 300 sandık yumurta ve 650 koli giyecek malzemesi ve ilaçla 14 Aralık 1941 günü Pire'de olur. Geminin beşinci Yunanistan seferi 1.107 ton fasulye, 650 ton patates, 27 ton uskumru tuzlaması, Osmanlı Bankası memurlarının gönderdiği 9 ton kuru yemiş, 950 adet şahsi koli ve İspanya sefaretine için gönderilen 6 kolidir (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1941- 1943/9-4-11). Gemi Marmara Denizi'nde şiddetli fırtınayla karşılaşılması üzerine yapacak bir şey olmaması nedeniyle 29 Aralık 1941 günü Gelibolu'da demir atar. Havanın düzelmesiyle de tekrar demir alarak 5 Ocak 1942 günü Pire'ye gelir. Kurtuluş gemisinin altıncı ve son seferi 36 kişilik personeliyle 18 Ocak 1942 günü Dolmabahçe rıhtımından başlar. Gemi bu son seferinde sabaha karşı 04.00 sularında Marmara adası dolaylarında seyrederken yoğun sis nedeniyle Pulatya Burnu'nun kuzeyinde ve 'Marmara adasının şimalindeki burunda' kayalıklara oturur (İkdam 21 Ocak 1942).

Yunanistan'a Yardım Götüren Diğer Gemiler

Kurtuluş gemisinin batmasının ardından Yunanistan'a ve Yunan adalarına yardım götürmek üzere 25-30 ton kapasiteli deniz araçları konusunda girişimler başlatılır (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9-4) ve bu girişimlere ilk cevap Şile limanına kayıtlı Acun motorunun sahibi Şükrü tarafından gelir ve söz konusu kişi ücret istemeden göreve hazır olduklarını belirtir (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9-4). Aynı şekilde Zonguldak Kara Deniz Nakliyatı Umumiye ambarı sahibi Faik Üster de 140 ton kapasiteli motoruyla çalışabileceğini belirtir. Bu dönemde Türkiye'nin elinde Ulaştırma Bakanlığı tarafından İzmir hattında çalıştırılmakta olan İzmir ve Cumhuriyet, Karadeniz hattında çalışan Ege, Tarı, Tırhan, Karadeniz, Aksu gemileri bulunmakta olup Ankara, Güneysu, Kadeş ve 1.000 Yunan çocuğunun Türkiye'ye getirilmesi için planlanan (KGMA. K. No. 2660, D. No. 1945-1953/9-4) Erzurum gemileri ise bakımdadır. Etrüsk gemisi ise Milli Savunma Bakanlığı emrine tahsis edilmiş olup devamlı hastane gemisi olarak görev yapmaktadır (Vatan 30 Mayıs 1941). Buna bağlı olarak hükümet tarafından 80-120 tonluk Ortaktepe, Alemdar, Muzaffer, Hayat-ı Bahri, Şahin-i Bahri, Yardak ve Hatay motorlarına ilaveten Hüdaverdi ve Köstence gemilerinin de İstanbul'dan Burgaz ve Köstence'ye sefer yapmalarına müsaade edilir ve açlık tehdidi altındaki Balkan ülkelerine destek verilir. Kurtuluş sonrasında gündeme gelen gemiler ise Şile limanına kayıtlı Acun, Attila, Tavis, Güneysu ve Adana vapurları olur (BCA.030.10.169.173.37). Yunanistan'a yardım göndermek üzere Kızılay tarafından İstanbul'da hazır tutulan bir başka gemi ise Şadan isimli gemidir

(KGMA. K. No. 2599, D. No. 1944/34–33). Bu arada Konya vapuru da yardım faaliyetlerinde kullanılır ve Anadolu'da toplanan 549.000 lira ile yardım malzemelerine ilaveten 5 ton sabun, ayrıca yiyecek ve giyecekler de Konya ile Pire'ye gönderilir. Kızılay tarafından Yunanistan'a tek bir sefer yardım götürmek üzere planlanan diğer bir gemi ise Yılmaz isimli olandır (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1943/9–4). Kızılay'ın DDY ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nden kiraladığı Tunç vapuru 31 Ocak 1942 günü Pire'ye hareket etmek üzere hazırlanır; ancak geminin daha önce başka bir şirket tarafından kiralanması nedeniyle ilk sefer 8 Şubat 1942 gününe ertelenir (İkdam 27 Ocak 1942) ve gemi 26 Şubat 1942 tarihinde Pire'de sağlık malzemeleri ve yiyecekten oluşan yükünü boşaltır (Ulus 27 Şubat 1942). Kızılay tarafından Yunanistan'a gönderilen yardımlar yanında ayrıca Yunanistan'daki Kızılhaç görevlileri ve hastanelerdeki Yunan sağlık ekipleri dışında çocuk mütehassısı Dr. Muhlis Bayramoğlu ile hemşire Hacer Çiğdem, Müzeyyen Öktem ve pansumancı Hasan Şevket Atmaca da sağlık ekibi olarak gönderilir (KGMA. K. No. 2660, D. No. 1945–1953/9–4). Geminin götürdüğü ve Türk vatandaşları tarafından Yunanistan'daki akrabalarına gönderilen 823 koliden 425'inin Kurtuluş vapuruyla batan 577 koliden muameleleri tamamlanmış olanlar olduğu bildirilir (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9–4) ancak Tunç vapuru konusunda sorunlar çıkması üzerine bu gemiden daha sonra vazgeçilerek Dumlupınar vapuru kiralanır (Ulus 13 Şubat 1942). Gemiye ilk olarak 400 ton fasulye ve belediye memurlarının 600 tonluk yardım paketleri de yüklenir (Ulus 15 Şubat 1942). Bu arada Konya vapuru da yardım faaliyetlerinde kullanılır ve Anadolu'da toplanan 550.316 lira ile yardım malzemelerine ilaveten 5 ton sabun, yiyecek ve giyecek malzemeleri de Pire'ye gönderilir (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9–4). 20 Şubat 1942 tarihinde 2500 ton yardım malzemesinin yüklenmesi sonrasında ise Dumlupınar ilk seferine 21 Şubat 1942 günü İstanbul'dan başlar. "Komşu Yunan halkına" (Cumhuriyet 8 Şubat 1942) yardım götüren Dumlupınar'ın 25 Mart 1942 günü başlayan ve 27 Mart 1942 günü Pire'de biten ikinci seferinde gemiye yüklenen malzeme 400 ton incir, 350 ton fasulye, 1.004 ton dökme fasulye, 261 ton zeytin, 350 ton zeytin, 50 ton yumurta ve 50 ton meyve, 20 ton tuzlu domuz eti, 23 ton domuz, 6.5 ton muhtelif gıda, 5 fiç tuzlu sardalye, 32 çuval battaniyedir (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9–4). Geminin daha önceki seferi sırasında getirdiği 3.600 kilo domuz etinin halka dağıtılmadığı ve Alman işgal kuvvetleri tarafından el konulduğu yönündeki bilgi üzerine durum araştırılır ve bu etin halka eşit olarak dağıtılması konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle domuz etinin zeytinyağıyla değiş tokuş yapılmak üzere saklandığı öğrenilir (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9–4). Atina'da pek çok kimsenin açlıktan ve gıdasızlıktan dolayı ot yiyerek karınlarını doyurdıkları bir dönemde (Yeni Asır 5 Şubat 1942) gemi Pire'de o kadar büyük bir coşku ve sevgi seliyle karşılaşır ki Yunanlar Türk gemicileri 'İkinci Hristo' (Vakit 9 Mart 1942) olarak çağırırlar. Yardımların tekrar başlamasıyla daha önce 30 gram un istihkakı (Ulus 14 Şubat 1942) yapılan muhtaç Yunanlara 50 gram un dağıtılmaya başlanmıştır (Son Posta 11 Nisan 1942) Dumlupınar'ın üçüncü seferi ise 24 Nisan 1942 günü başlar (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9–4). Gemide 1.000 ton kuru incir, 57.510 ton elma, 26.970 ton kestane, 429.915 ton zeytin, 150 ton yumurta, 26.787 ton lakerda, 4 ton tuzlu kefal, 15.311 ton tuzlu sardalye, 5.150 ton yabancı domuz eti, 395.853 ton fasulye, Yunan milletvekilleri için 270 koli ve 13 çuval, Türkler için 310 koli ve 46 çuval, Yunan diplomatlar için 6 koli ile 59 çuval muhtelif gıda ve 10 sandıktan oluşan yardım vardır (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9–4). Geminin bu üçüncü seferi sırasında da bölgeye İngilizler tarafından gerçekleştirilen bir hava saldırısı olur ve 29 Nisan 1942 gecesi Atina ve Pire bombalanır ve Dumlupınar'a 800 metre mesafedeki evler isabet alarak harap olur. Geminin 4. seferi ise 7–8 Haziran 1942 tarihinde İzmir-İstanbul bağlantılı olarak gerçekleştirilir ve gemi Pire'ye 20.000 çuval kuru üzüm, 3385 çuval incir, 19199 sandık incir, 1626 çuval fındık içi, 2665 fiç lakerda balık, 46 fiç tuzlu kefal balığı, 995 sandık ceviz içi, 100 sandık yumurta, 2731 küfe zeytin, 23 sandık tuzlu yabancı domuz eti, 200 çuval kadar muhtelif gıda malzemelerinden oluşan yardım malzemelerini boşalttıktan bir hafta sonra geriye döner (BCA.030.10.169.176.29). Geminin bu

seferinde ayrıca Nordstern sigorta şirketi tarafından 14, Singer dikiş makineleri şirketi tarafından 50 koli yiyecek gönderilir. Ayrıca sağlık malzemesi olarak 370 koli daha gönderilmek suretiyle daha önce belirtilen 800 kolilik miktara da ulaşılır (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9-4). Gemide ayrıca Turing Kurumu tarafından 12 koli, Yüksek Mühendis Mektebi tarafından 50 koli, Osmanlı Bankası tarafından 36 koli, Etibba Birliği tarafından 1800 koli gıda maddesi, Anadolu Ajansı tarafından 40 koli, Basın Birliği tarafından her biri 12.5 kiloluk 24 koli, Türk vatandaşları tarafından Yunanistan'daki akrabalarına ulaştırılmak üzere 300 koli gönderilmiştir (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9-4). Dumlupınar gemisi 5. seferine 19 Temmuz 1942 günü (BCA.030.10.169.176.37) başlar ve 22 Temmuz 1942 günü 4912 çuval incir, 5280 çuval kuru üzüm, 5037 sandık kuru üzüm, 8625 çuval fındık içi, 1316 sandık ceviz içi, 523 sandık çiroz, 1943 fiçı hamsi, 100 fiçı sardalye, 77 sandık muhtelif tıbbi yardım malzemesi, 18 çuval ayakkabı, 18 sandık içki, 3 sandık sigara, 89 sandık, çuval ve balya olmak üzere muhtelif gıda malzemelerinden oluşan yardım malzemesini Pire'ye götürür. Geminin bundan sonraki seferi 22 Ağustos 1942 tarihinde gerçekleşir ve 3180 küfe zeytin, 240 sandık çiroz, 751 sandık sardalye, 120 sandık hamsi, 744 sandık kolyoz, 40000 sandık kuru üzüm, 10286 çuval fındık içi, 4 balya yünlü palto, 1 balya yünlü başörtüsü, 66 çuval muhtelif gıda malzemeleri olmak üzere yardım malzemeleri Pire limanına boşaltılır (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9-4).

Yunan Adalarına Yardım Götüren Motorlar ve Gemiler

Türkiye bu dönemde Yunanistan yanında Yunan adalarına yardım malzemeleri götürmek üzere 25-30 ton kapasiteli tekneler için de girişimler başlatır ve Şile'de Acun, Zonguldak'ta Üster, ayrıca Attila, Tavail ve Adana, Güneysu ve Şadan vapuru kiralanır (KGMA. K. No. 2599, D. No. 1942/9-4). Bu dönemde Yunanistan'da ve adalarda en perişan olanlar sabit bir gelire sahip olan ve savaş zamanında aldığı para bir çift ayakkabıya bile yetmeyen devlet görevlileriyle haftalık ücret alan dar gelirlilardır (KGMA. K. No. 2787, D. No. 1943/9-4c.). Bu arada Kızılhaç adına Sisam, Sakız ve Midilli'ye buğday ve fasulye götürmek üzere Panaiya Thimani, Ayos Nikola, Ayos Nikolayos, Panaiya Lofari, Aya Paraskevi, Panaiya, Takis isimli Yunan tekneleriyle 9 sefer yapılacağı belirtilir. Ayrıca Kanada'dan İzmir'e gelecek olan diğer bir İsveç vapurunun da aynı sebeple Yunanistan limanlarına giremediği, Kızılhaç vasıtasıyla Pire limanında 250 ve 260 ton kapasiteli iki motor temin etmek suretiyle ve iki seferde İzmir'de bulunan yardım malzemelerinin götürülebileceği, bunun için de kötü havalardan dolayı 5 gün, havanın düzgün olduğu günlerde de 3 gün içinde seferlerin yapılabilmesi belirtilir. Ayrıca Kızılay tarafından Yılmaz vapurunun kiralanması suretiyle Yunanistan'a bir defaya mahsus olmak üzere erzak götürmesine müsaade edildiği bildirilir (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1943/9-4).

Öte yandan savaş henüz Yunanistan'a tam olarak sıçramadan önce Ege adalarında (Altuğ 1998:518 ve Fenik 1941:71) bir takım sıkıntılar ortaya çıkarken durumu değerlendiren Türk hükümeti de bu konuda alınabilecek tedbirleri düşünmeye başlar (BCA.030.10.116.811.12). Savaşın başlamasıyla beraber bütün dünyayı sarsacak şekilde hammadde sıkıntısı baş gösterir ve Türkiye de doğal olarak kendi kaynaklarıyla ilgili bir takım tedbirler almaya ve kısıtlamalara gitmeye başlar. Adalarda yaşayan halk yavaş yavaş göç etmeye zorlanırken bölgeye Alman ve İtalyan birlikleri yerleşmeye başlar (Ahmad 1995:98). İngiliz savaş uçakları tarafından adalar üzerinde uyarı uçuşları yapılır ve Alman hedeflerine yönelik taarruzlar devam ederken adalarda günde 5-10 kişinin açlıktan öldüğü yönünde haberler de gelmeye başlar (The Argus 19 Şubat 1941). Adalarda Almanlar tarafından sistemli bir şekilde uygulanan sindirme ve göç ettirme politikası söz konusudur (Kayra 1997:82). Buna paralel olarak Türkiye tarafından Marmaris'ten İtalyan işgalindeki Rodos'a 11.181 kilo yiyecek, İstanköy'e 800 liralık Amerikan

bezi, 5840 kilo pirinç, 2200 kilo zeytinyağı, 1500 kilo şeker, 2000 kilo taze balık ve 60 adet canlı hayvan gönderilir ve İtalyan Kızılhaç'ına teslim edilir (BCA.030.10.178.234.21). 1942 yılında da başta Sisam, Sakız, Midilli ve Nikerya adaları olmak üzere 'iaşe vaziyetleri çok feci olan' Yunan adalarına sadece İzmir'den Kuşadası limanı vasıtasıyla ve Kızılay depolarından ilk etapta 600 çuval un ve 660 ton civarında da muhtelif yardım malzemesi gönderilir (Cumhuriyet 5 Haziran 1942). Sakız'a götürülecek gıda malzemeleri 3 Yunan gemisiyle, Sisam ve Nikerya'ya gönderilecek olanlarsa 200 tonluk bir yelkenliyle, Midilli'ye gönderilecek olanlarsa başka bir gemiyle gönderilecektir (KGMA. K. No. 2787, D. No. 1943/9-4c). Adalardan kaçarak canını kurtaran ve İzmir'de Kızılay yardımlarıyla hayatta kalan mültecilerin anlattıklarına göre adalarda insanlar açlıktan artık sadece otlarla beslenebilmektedirler; ancak çok şiddetli kış döneminin ardından kavurucu yaz sıcaklarının başladığı günlerde bu otlar da derhal kavrulup kurduğundan yiyecek ot da kalmamıştır (Montreal Gazette 29 Mayıs 1942). Aynı günlerde Beynelmül Kızılhaç Komitesi aracılığıyla Yunan adalarına yardım malzemesi götürmek üzere gelen Dionisyos isimli gemiyle ilgili olarak da olumlu cevap verilir (KGMA. K. No. 2787, D. No. 1943/9-4c). Bunun hemen ardından İstanbul'dan Yunanistan'a gidecek olan 38 sandık ilaç ve tıbbi malzemeyle birlikte İzmir'den Yunan adalarına sevk edilecek olan gıda maddelerinin İsveç bandıralı bir vapurla gönderilebilmesi için İsveç Sefareti ile bir takım görüşmeler yapılır. Bu görüşmelerin devam ettiği süreçte Pire limanında demirli vaziyette bulunan 1100 ton kapasiteli bir geminin Pire-Midilli ve Pire-Girit arasında seferlerine devam ettiği; ancak İzmir'e uğramasına Alman yetkililer tarafından müsaade edilmediği de öğrenilir (KGMA. K. No. 2787, D. No. 1943/9-4c). Ayrıca Kızılhaç temsilcisi G. Beretta tarafından yapılan açıklamada Sisam, Sakız ve Midilli adalarına buğday ve fasulye götürmek üzere Panaiya Thimani, Ayos Nikola, Ayos Nikolayos, Panaiya Lofari, Aya Paraskevi, Panaiya, Takis isimli Yunan tekneleriyle toplam 9 sefer yapılacağı belirtilir. Daha sonraki dönemde Kızılay tarafından ülke sathında yapılan kampanyalarla toplanan yardım malzemelerinin İsveç bandıralı gemilerle gönderilmesine de devam edilir. Bu gemilerden birisi de İzmir-Pire arasında sefer yapan Fernis isimli gemidir ve İzmir'den yüklediği pamuk yağı, kuru fasulye ve benzeri gıda maddelerinden oluşan 335 tonluk bir parti ile 100 yatak, 200 çarşaf, 100 yastık yüzü, 100 yün battaniyeden ibaret hastane eşyasını Atina'da Yunan Kızılhaç'ına teslim etmiştir (KGMA. K. No. 2787, D. No. 1943/9-4c).

Türk limanlarından tamamı Türkiye'den sağlanan yardımları Yunan adalarına götüren gemi ve büyük tekneler arasında Yunan bandıralı Dionisyos, Panaiya Thimani, Ayos Nikola, Ayos Nikolayos, Panaiya Lofari, Aya Paraskevi, Panaiya, Takis, Giorgiyos, Takiyarhi, Nikos, Ayos Minos, Vasiliki, Taksiryarhi, Ayosminos, Vasiliki, Yerkios, Ayya Paraşkevi, Elefteriya, Thaliya, Hili, Aghios ve Sfakstriya, Evangelistra, Ayios Nikolaos, Atavros, Diofikli, Chirsula, Nicholas, Aytios Konstantinos, Aghia İrini, Taksiryarhis, Taksiryarhis-II, Valantini, Vasiliki, Ayios Pareşkevi ve Panorami, Ayiyae, Marika, Giorgios, Ayosminos, Ayaparaşkevi, Afrodit, Ayas Manis, Paleto, Poseidon, Efistiryos, Aya Yorgi, Aya Pareskevi, Kısanti, Spiridon, Leros ve Ayiyos, Aleksandro, Ayios Pareşkevi, Maikela ve Egron (KGMA. K. No. 2678, D. No.1944/9-4), Parcakalyopi, Efestiryas, Vangelistra, Efistiryos da bulunmaktadır. Ayrıca Türk limanlarına bağlı Yılmaz vapuru, Selamet-i Bahri, Babaçay motoru, Karakuş, Ertuğrul, Tarakçın, 140 tonluk Uçarsu, Erdoğan, Ümit, Adnan, Ankara, ayrıca Kızılhaç namına Yunan adalarına yardım malzemesi götürmekte olan ve üzerlerine Kızılhaç amblemi yerleştirilen Kinalan, Hüdaverdi, Tezcan, Merih, Baykal ve Sarıçam isimli 6 Türk motoru (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943-9-4c), Ender, Arslan (Vatan, 23 Eylül 1942), Kemal isimli gemiler ve tekneler de Yunanistan'a yardım götürmüşlerdir. Yunanistan'a yardım götüren gemiler arasında ayrıca İsveç bandıralı Formosa, Carmelia, Bardaland (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1943/9-4c), Eros Strubge, Sicilya (Reading Eagle 14 Kasım 1942), Prantar, Halaren ve Fernis de bulunmaktadır.

1942 yılında da başta Sisam, Sakız, Midilli ve Nikerya adaları olmak üzere 'iaşe vaziyetleri çok feci olan' Yunan adalarına sadece İzmir'den ilk etapta 600 çuval un ve 660 ton civarında da muhtelif yardım malzemesi gönderilir (Cumhuriyet 5 Haziran 1942). Yardımlar Sakız'a 3 Yunan gemisiyle, Sisam ve Nikerya'ya 200 tonluk bir yelkenliyle, Midilli'ye ise başka bir gemiyle gönderilecektir. Bu arada İngiltere Ticaret Ataşeliği tarafından Beynelmül Kızılhaç Komitesi delegesi Mösyö Courvoisier vasıtasıyla Sakız adasına gönderilmek istenilen 500 çuval un ile evvelce lisansı verilmiş olan 660 tonluk Türk yardım malzemesinden 250 tonluk kısmının sevk edilmesi için de çalışmalar başlatılır (KGMA. K. No. 2598, D. No. 1942–1943/9-4c.). Gönderilen malzemeler arasında Amerikan Kızılhaç Teşkilatı tarafından İzmir'e getirilen ve Kızılay vasıtasıyla Yunan adalarından Çeşme sahillerine iltica eden (KGMA. K. No. 2598, D. No. 1942–1943/9-4c.) Yunan muhacir ve mültecilere yardım olarak verilecek 32.000 kilo beyaz un, 10.000 kilo kuru fasulye, 1.500 kilo süt tozu, 1.500 kilo toz halinde çorbalık, 183 kilo çekirdek kahve, 91 kilo balıkyacağı ve 22 kilo muhtelif ilaç da bulunmaktadır. Sakız ve Midilli adalarından gelen Yunan motorları başta bu iki ada olmak üzere Almanlar tarafından tahliye edilen diğer adalardaki yiyecek sıkıntısını gidermek üzere İzmir'de gıda malzemesi toplamaya başlarlar (Cumhuriyet 3 Ekim 1944).

7 Ekim 1943 tarihinden itibaren Giorgiyos isimli Yunan teknesi seferlerine tekrar başlar ve Takiyarhi isimli Yunan teknesiyle 1615 parça yardım malzemesi gönderilir (KGMA. K. No. 2603, D. No. 1943/9-4c). 8 Ekim 1943 günü ise Nikos 4019, Ayos Minos 3722 parça yardım malzemesiyle Sisam'a gider. Vasiliki de bir gün sonra 135 ton akaryakıtla Sisam'a ulaşır. Bunun ardından Yunan teknesi Taksiyarki 50 teneke, Ayosminos 380 teneke mazotu Vati limanına götürür. Taksiyarki 14 Ekim 1943 günü de aynı yere 48.050 kilo arpa götürür. 14 Ekim 1943 günü İzmir'den 48.050 kilo arpa, 65.760 kilo buğday, ayrıca Afyondan da 66.355 kilo gıda maddesi Kuşadası'na getirilir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943–9-4c). 15 Ekim 1943 günü ise adalara gönderilmek üzere Ziraat Bankası'ndan 35 ton buğday, 25 ton arpa satın alınır, aynı gün Afyon'dan 92.210 kilo gıda, 16 Ekim 1943 günü ise Balıkesir'den 36.470 kilo gıda malzemesi Kuşadası'na getirilmiştir. 17 Ekim 1943 günü Nikos motoru 100.760 kilo buğday ve 250.00 kilo arpayı Vati limanına nakleder. Aynı gün Afyon'dan 129.390 kilo gıda maddesi Kuşadası'na nakledilmiştir. Hemen bir gün sonra Vasiliki 2163 parça gıda malzemesiyle 15.000 kilo buğday, Yerkios teknesiyle 1385 parça gıda malzemesi, Ayya Paraşkevi teknesiyle de 1137 parça gıda malzemesi ve 11.190 kilo buğday Vati limanına nakledilir.

21 Ekim 1944 tarihinde Yunan adalarına yapılan yardımlar ise Yunan tekneleriyle sevk edilmiştir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1944–9–24332). 23–24 Ekim 1944 tarihinde Selamet-i Bahri, Panayıya, Nikos, Elefteriya, Thaliya, Hili, Aghios ve Sfakstriya tekneleri de adalara 38.000 kilo akaryakıt, 172.000 kilo un ve kuru erzak götürür (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1944–9–24473). 26 Ekim 1944 günü Ayios Dimitrios isimli Yunan teknesiyle 14.589 kilo, 27 Ekim 1944 günü Evangelistra isimli tekne ile 33.708 kilo, aynı gün Ayios Nikolaos ile 12.469 kilo, 26 Ekim 1944 günü Anastasis ile 13.134 kilo, 27 Ekim 1944 günü Atavros isimli tekne 58.344 kilo, Diofikli isimli Yunan teknesi ile 6.400 kilo ve 28 Ekim 1944 günü de Ayios Nikolaos isimli tekne ile İzmir'den adalara erzak ve un gönderilir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1944–9–24786). 24–26 Ekim 1944 sürecinde Chirsula, Ayios, 24–27 Ekim 1944 döneminde Nicholas, Aytios Konstantinos, Aghia İrini, Taksiyarhis, Taksiyarhis-II, Valantini, Vasiliki, Ayios Pareşkevi ve Panorami isimli Yunan tekneleriyle ayrıca İzmir'den adalara 11 seferde 72 ton yardım malzemesi, 33 ton erzak, 17 ton makine yağı, 7 ton mazot ve yağ olmak üzere toplam 148 ton yardım gönderilir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1944–9–24569). Öte yandan

kış şartları nedeniyle yardım faaliyetlerine üç gün mecburi bir ara verilmesine rağmen yardım seferleri yeniden başlatılır ve Ayıyae 1556, Marika ise 2200 parça yardımıyla Leros'a, 10 Kasım 1943 günü Giorgios 1597, Ayosminos da 3554 parça yardımıyla Vati'ye (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943–9-4c) giderken 16 Kasım 1943 günü Giorgios 1296 parçada toplam 46704 kilo, Ayaparaşkevi motoru da 2058 parça 40022 kilo, Ayos teknesi de 5076 parçada toplam 197684 kilo gıda maddesi ile yine Vati adasına gider ve bir gün sonra da Vasiliki motoru 1943 parçada 72291 kilo, Nikos motoru 3424 parçada 113450 kilo, Afrodit motoru 900 parçada 22540 kilo, Taksiyarhis motoru da 1732 parçada 48522 kilo olmak üzere Sisam adasına sevk edilirler. 18 Kasım 1943 günü Afrodit teknesi 22472 kilo, Ayas Manis teknesi 28720 kilo, Panayia teknesi 58449 kilo ve Paleto isimli tekne de 3540 kilo muhtelif harp malzemesini Sisam'a götürür. Kuşadası'ndan Yunan adalarına yönelik yardım faaliyetleri kapsamında İzmir Kızılay merkezinden gönderilen Babaçay motoruna 151 ton kuru üzüm yüklenir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943–9-4c.) Poseidon, Ayios Nikolaos, Leros ve Ayiyos Aleksandro, Ayios Pareskevi, Maikela ve Egron Efistiratiyos, Aya Yorgi, Aya Nicholas, Aya Pareskevi, Kısanti, Spiridon tekneleriyle 18 Temmuz 1944-19 Ekim 1944 döneminde adalara 1.952 ton erzak, un ve buğday gönderilir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1944–9–24155). Kuşadası'ndan Yunan adalarına 26 Mart–13 Temmuz 1944 döneminde Panayia, Parcakalyopi, Elefteriya, Efestriyas, Tiraki, Karakuş, Afrodit, Vasiliki, Poseidon, Evangelistra, Efistratiyos, Elefteriya, Kalyopi, Giorgiyos, Laros, Ayayorgi, Ertuğrul motoruyla 11.239 parça yardım malzemesi ve 406 ton akaryakıt gönderilir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943–9-4c). Uçarsu ve Tarakçın tekneleriyle Sisam'a yapılan 7506 kilo üzüm ve 14425 kilo incirden oluşan yardımla ilgili olarak adanın İtalyan işgalinde bulunması nedeniyle teslim edilemeyen kısmı geri getirilerek depolara konulur. Öte yandan Kızılhaç namına Yunan adalarına yardım malzemesi götüren Kızılhaç amblemlili Kinalan, Hüdaverdi, Tezcan, Merih, Baykal ve Sarıçam isimli 6 Türk motoru başta İstanköy, Leryos, Kalimnos ve Rodos olmak üzere adalara ve Kıbrıs'a seferlerine devam etmektedir.

Savaş Sonrası Dönem ve Yunanistan

Kızılhaç tarafından 1944 Şubat ve Mart döneminde muhtaç Yunanlara yapılan yardımların dökümü de kamuoyuyla paylaşılır (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1944–9–18231). Buna göre Atina ve çevresinde fırıncılar, bakkallar ve komisyonlar vasıtasıyla 5.876.000 okka buğday ve mısır, 1.077.000 okka hububat, 247.000 okka pirinç, 1.374.000 okka çorba komprimesi, 292.000 kutu süt kondense, 242.000 okka taze süt ve 69.850 adet yumurta dağıtılmıştır (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943–9–18231). Ayrıca Penelopez, Mesolongi, Epir, Selanik ve adalar bölgesine de 3.875.000 okka un, 453.000 okka bulgur, 759.000 okka hububat ve 307.000 okka çorba tozu dağıtımı gerçekleştirilir. Bu erzak haricinde Halaren vapuru ile Ella-Türk Anonim Şirketi vasıtasıyla Almanya'dan getirtilen 31.000 okka patates ve patates unu, 1.039.000 okka hububat, 330.000 okka şeker, 3.000 okka zeytinyağı ve 142.000 okka kuru üzüm Atina ve çevresinde, 5.000 okka hububat, 5.000 okka şeker, 36.000 okka kuru üzüm ve 3.000 adet sabun da dağıtılır (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943–9–18231). Mart 1944 döneminde Atina'da 7.605.000 okka buğday ve mısır, 305.000 okka hububat, 41.000 okka pirinç, 1.110.000 okka çorba tozu, 780.000 okka tuzlanmış balık, 76.000 kutu süt, 271.000 okka taze süt ve 80.410 adet yumurta dağıtılır. Taşraya sevk edilen yardım malzemesi ise 6.226.000 okka un, 327.000 okka bulgur, 640.000 okka hububat ve 440.000 okka çorba tozu olarak gerçekleşir (KGMA. K. No. 2789, D. No. 1943–9-4c). Yapılan Türk yardımları konusunda "...buraya erzak gelse bile bunların Türkiye'den geldiğini Yunan halkının bilmesini istemeyen..." (KGMA. K. No. 2882, D. No. 1944–1945/ 9–4) bazı güçlerin bulunması ise Türk-Yunan ilişkileri bağlamında küçük çaplı sorun yaratacaktır. Bu arada 25 Kasım 1944 günü Ege gemisiyle zeytin, mısır, bakla, nohut, fındık, 50 ton domuz eti, kolyoz ve lakerdayla İstanbul Belediyesi'nin 25.000 liralık (KGMA. K. No. 2882, D. No. 1944–1945/ 9–4), İstanbul Valiliği'nin 85.000 liralık yardımı, Balıkçılar Cemiyeti tarafından gönderilecek 13 ton kolyoz

lakerdası, Toprak Mahsulleri Ofisi'nden 100 ton buğday, 72 kiloluk çuvallarda un ve makarnayla Pire'ye gider (KGMA. K. No. 2882, D. No. 1944–1949/9–4). Yunanistan'a yapılacak insani yardım faaliyetleri çerçevesinde 1945 yılı başından itibaren Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin hangi gemi vasıtasıyla yapılacağı konusunda bir takım tereddütler söz konusudur. Bu aşamada ön plana çıkan gemi ise Konya gemisi olur ve gemi Yunanistan'a 15 Şubat 1945 tarihinde 4.897 fiçı tuzlanmış balık ve 100.000 lira değerinde yiyecek götürür (KGMA. K. No. 2882, D. No. 1944- 1945/9–4). Yunanistan'da sosyal, siyasi ve askeri alanda hayat normalleşmeye çalışırken yardımlar da aynı şekilde devam etmektedir. 20 Ağustos 1945 tarihinde yine Türk bandıralı gemiler vasıtasıyla 200 ton palamut Yunanistan'a gönderilir (Vatan 20 Ağustos 1945). Aynı şekilde Yunan adalarına da yardımlar devam etmektedir. Bu bağlamda öncelikle Rodos'a Amasya, Solvet, Yeni Kurtuluş, Akanın, Zengin, Enginer ve Hasankale isimli Türk bandıralı gemiler vasıtasıyla yardımlara başlanacağı bildirilir ve söz konusu bu gemiler başta Kızılçay, Kızılhaç'la Türkiye'nin farklı noktalarından toplanan yardım malzemelerini adaya göndermeye başlar (Cumhuriyet 15 Mart 1945). Savaşın sona ermesinin ardından da Kızılhaç aracılığıyla toplam 1.700 ton kadar yiyecek maddesi Amasya, Mesut, Bozkurt, Sarıçam, Cengiz, Cemal Azmi, Lütfi Hüda ve Sevin isimli Türk gemileriyle adalara sevk edilir (Vatan, 22 Mayıs 1945). Yunanistan'a yapılan yardım faaliyetlerinden birisi ise 26 Aralık 1945 günü İzmir'den hareket eden ve 28 Aralık 1945 tarihinde Pire'ye varması beklenen, DDY çalışanlarının aldığı ve Güneysu vapuruyla gönderilen 5 ton incir, üzüm, makarna, 500 çift ayakkabı, 4000 metre Sümerbank kaput bezinden oluşan yardımdır (KGMA. K. No. 3004, D. No. 1945–1948/9–4). İşgal altındaki Yunanistan'a Türkiye'nin yardımlarının artarak devam etmesi ve savaş döneminde neredeyse hiç kesintiye uğramaması Yunan halkı yanında Yunan devlet görevlileri tarafından da takdirle karşılanır. Yunanistan Kral vekili Damaskinos yaptığı açıklamada bu yardımlardan övgüyle söz ederek 'Türk-Yunan dostluğu Yunan milletinin şuuruna yerleşmiştir. Yunan milleti karanlık ihtimaller devrinde Türk milletinin Yunanistan'a yaptığı iyilikleri derin bir şükranla anacaktır. Ortak hedeflere doğru beraberce yürüyen Türkiye ve Yunanistan'ı hiçbir şey ayıramaz.' der (Tanin 10 Şubat 1945). Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi de Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'ı ziyaret ederek Atina'nın kurtuluşu münasebetiyle özellikle yoksul ve yardıma muhtaç Yunan çocukları için yaptığı yardımlar ve desteğinden dolayı Ankara halkına hükümeti ve şahsı adına teşekkürlerini bildirir (Cumhuriyet 7 Kasım 1944).

Sonuç

Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşadığı işgal ve açlık dönemi dünya tarihi açısından da, insanlık tarihi açısından da tam bir ibret vesikası halindedir. 1919 yılının 15 Mayıs'ında Anadolu topraklarını özellikle İngiltere'nin tahrik ve teşvikleriyle işgal etmeye kalkışan Yunanistan'ın bir süre sonra kendi topraklarında aynı işgali yaşamış olması tarihin tekerrür etmesi olarak da algılanabilir. Öte yandan gerek 1919–1922 döneminde yaşananlardan ve Yunan tarihine Anadolu Faciası olarak geçen süreçten ve gerekse 1940–1945 döneminde açlıktan perişan olmuş Yunanlara yardım eden tek ülke olan Türkiye'nin bütün desteğini, yardımlarını ve gönülden ilgisini savaş sonrasında bir anda unutan veya göz ardı eden Yunanistan'ın 1 Nisan 1955 tarihinde Kıbrıs'ta eski Yunan subayı Grivas liderliğindeki EOKA'yı devreye sokması, 16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yaşaması yönünde çok da istekli davranmaması ve Kıbrıs yakın tarihine Kanlı Noel olarak geçen ve 21 Aralık 1963 günü adada başlatılan bütün Kıbrıs Türklerini katletmek ve adayı bir Yunan adası haline getirmek için planlanan Akritas Planı'nı önleme konusunda gönülsüz davranması, ayrıca Kıbrıs'ta 1974 yılına

kadar devam eden ve her geçen gün tırmanan süreçte tetikleyici haline gelmesi ahde vefa duygusunun uluslararası ilişkilerde yerinin olmadığını bir kere daha gösterir.

KAYNAKÇA

A- ARŞİV KAYNAKLARI

I- Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi

II-Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

B- BASILI ESERLER

AHMAD, Feros, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, İstanbul, Ekim 1995.

HATİPOĞLU, Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan, 1923–1954*, Ankara, 1997.

JUNOD, Marcel, *Warriors Without Weapons*, Macmillan Co., New York, 1951.

KAYRA, Cahit, *Hoşça Kal Bodrum*, Mayıs 1997, İstanbul

MAZOWER, Mark, *Inside Hitler's Greece; The Experience of Occupation 1941–1944*, Yale University Press, Londra, 1993.

MOOS, Herbert Voon, *Büyük Dünya Olayı*, İstanbul, 1952.

ROWLAND, Lyn, *The Survival of Titch*, Efstathiadis Group Press, Atina, 2000

TABORÍ, Paul, *Twenty Tremendous Years World War II and After*, New York, 1962.

TULÇA, Enis, *Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, İstanbul, 2003.

A- MAKALELER

DIAMOND, W., *Agriculture and Food in Greece*, UNRRA Operational Analysis Paper 19, 1947, s.5–6.

NEELSEN, Sven-Thomas Stratmann, "Effects of Prenatal and Early Life Malnutrition; Evidence from the Greek Famine", CESIFO Working Paper No.2994, Mart 2010, CESIFO-group.org/wp, s. 2.

C- SÜRELİ YAYINLAR

Akşam	Vatan	Ulus	Milliyet
Son Posta	Cumhuriyet	İkdam	Vakit
Acropolis	Argus	Canberra Times	Times
Milwaukee Journal Indicator	Time Glasgow Herald	Toledo Blade Mt. Adams Sun	Reading Eagle Berkeley Daily Spokane Daily
Chronicle	Pittsburg Post Gazette		
New York Times	Montreal Gazette	Chicago Tribune	
Saragosa Herald Tribune		Southeast Missourian	

F- ELEKTRONİK KAYNAKLAR

1- www.historia.su.se/urbanhistory/eahu/papers/r2_bournova.pdf.